

Tőkés István szövétnek volt, amely „nem hagyja abba az isteni világosság sugárzását, mígnen maga el nem ég, avagy erőszak el nem oltja”. Most, hogy ez a szövétnek itt, a földön kialakult, ezernyi gyertya fényében él tovább küldetése mindazok életében, akik ezt a fényt tőle kapták.

Emléke legyen áldott!
Soli Deo Gloria!

Orbán Viktor

Magyarország miniszterelnöke

Bérc és rózsák

Bérc, amelyet a felkelő nap világít meg, hogy aztán fellegekbe burkolózzék. Ilyennek láttam Tőkés István professzor urat az 1970-es években, amikor másodéves teológusdiákként én is hallgatni kezdtem újszövetségi előadásait.

Óráit reggel nyolctól tartotta, amikor mi éppen csak ébredtünk. Ő viszont frissen lépett az emelvényre helyezett katedrához, és még álltában is energiát sugározott. Aztán a korai órák megtartása után egyházkerületi főjegyzői teendőinek vagy éppen a *Református Szemle* szerkesztésének munkafellegeibe burkolózott szemünk elől. (1973-tól 1984-ig ő volt a *Református Szemle* főszerkesztője).

Ez az egyenes tartású, határozott és erős ember, akire fel kellett tekintenünk a tanítványok padjaiból, főhajtásra készített. Főhajtásra a Bibliát ihlető Szentlélek Isten előtt. Ugyanis előadásait imádsággal kezdte. Sohasem fogott az Újszövetség adott szövegrészének magyarázatába úgy, hogy ne könyörgött volna a Lélek megvilágosításáért. Ezzel véste belénk azt, amit szóban már az első órán tanított, hogy a szükséges tudományos módszert meg kell előznie az írásmagyarázó nyitott és engedelmes alázatának. Ő komolyan vette és magáévá tette Luther hármaskérését, aki ezzel kezdett az exegézis munkájához: *Te taníts, te taníts, te taníts engem, Uram!*, illetve Bengel írásmagyarázati szabályát: *Alkalmazkodj mindentől a szöveghez, s a szöveget alkalmazd magadhoz.* S akik többször hallottuk prédikálni őt, észrevehettük, hogy a textus felolvasása és az igehirdetési szolgálat előtt, gyakran és következetesen énekeltette és énekelt: *Jövel, Szentlélek Úristen...*

Exegézis-előadásai életteljesek voltak. Azokat az újszövetségi szövegrészleteket magyarázta rendre, amelyekkel éppen foglalkozott, és amelyek elevenen lüktettek benne, s így egyszerűségielégzettel végzett „fáradozásának” – ezzel jellemezte az írásmagyarázatot – friss gyümölcsseit adta élénk. Ezek később beépültek kiadott köteteibe, a filippibeliekhez és a korinthusiakhoz írt két levélhez készített kommentárjaiba.

A kolozsvári Református Theológiai Fakultáson, ahova 1933 őszén iratkozott be, Kecskeméthy István és Maksay Albert bibliikusprofesszorok keltették fel benne a bibliai nyelvek és az újszövetségi tudományok iránti érdeklődést. A kiváló képességű ifjú jeles mesterek keze alatt formálódott. Ószövetségi ismer-

reteit Nagy András alapozta meg, a gyakorlati teológiai Imre Lajos és Gönczy Lajos, a rendszeres teológiai Tavasz Sándor, az egyháztörténetit pedig Nagy Géza.

Kedvező időszakban volt teológiai hallgató. Akkor, amikor már bekövetkezett a fordulat az erdélyi teológiai szemléletmódban. Tanárai újra felfedezték a reformatori tanítást, és felismeréseiket a hozzánk is eljutott újreformatori teológia erősítette meg. Az írásmagyarázat is ennek hatására lépte túl a korábbi liberális szemléletet, és megszületett az igeszerű prédikálás igénye és követelménye. Tőkés István ennek lett elkötelezett harcosa. Az 1950-es évektől kezdve sorozatosan jelentek meg a szakszerű írásmagyarázathoz és az igeszerű prédikációkészítéshez kapcsolódó tanulmányai a *Református Szemlé*ben.

Biblikus és hitvallásos látása tovább szilárdult külföldi tanulmányai alatt. 1938 őszétől előbb Kaselben, majd a tübingeni teológiai fakultáson hallgatta a 20. századi írásmagyarázók neves képviselőit, közöttük Gerhard Kittel professzort, Bazelben pedig az Ige teológiájának két kiemelkedő tanítóját, Karl Barthot és Oscar Cullmant; és így lett az *Ige teológusa*. De nemcsak újszövetségi biblikusként, hanem – kiváló képességeinek és sokoldalúságának köszönhetően – teológustudósként a szó klasszikus értelmében; mert érdeklődése és munkássága átfogta a teológiai tudományok egészét.

Az írásmagyarázat elmélete és gyakorlata mellett szívügyének tekintette az igeszerű igehirdetést; szenvedélyesen kutatta a reformáció történetét és hitvallási iratait, és azt is, hogy a romániai magyar református egyház és előljáró szolgálói miként engedelmeskedtek Isten akaratának 1944 és 1989 között. Ezt a teológiai tudományokat egészében átfogó munkásságát tükrözi majdnem 150 tanulmánya, 18 könyve, sok-sok megjelentetett prédikációja és számtalan, mindenféle kérdést érintő cikke, amelyben a rá jellemző határozottsággal és bátorsággal mondta ki az Ige fényében keresett és általa felismert igazságot.

Más teológiai professzorokhoz képest viszonylag rövid ideig oktathatott lelkészképző intézetünkben. Az 1944–45-ös tanévben helyettesi megbízással adta elő az újszövetségi tárgyakat Maksay Albert helyett. Magas rangú közegyházi tisztségeinek ellátása mellett nem szűnt meg szorgalmasan művelni a teológiai tudományt. Belső tűz perzselte, és azt kutatta, hogyan lehet kongeniálisan, hitelesen, aktuálisan és személyes döntésre vezető módon tolmácsolni a Szentírás üzenetét. Erre keresett választ doktori dolgozatának elkészítésekor is, és ennek szolgálata érdekében fogadta el 1973-ban a Protestáns Teológia Intézet meghívását az újszövetségi tanszékre. Az intézet már az 1960-as években is javasolta erre a feladatra, de az állami hatóságok visszautasították ezt a kezdeményezést.

Csupán röpke tíz évet oktathatott intézetünkben, mert 1983 őszén szintén csak állami nyomásra kényszerült nyugdíjba. Fájjal sebbel ugyan, de ezután is a naponként töretlenül tanuló, tanulmányozó és alkotó teológus maradt. Pihe-nésképpen a saját keze ültette szőlőt metszette, és nemes rózsáit gondozta. Míg fizikai ereje engedte, örömmel vállalt igehirdetési szolgálatokat a legszerényebb szórványgyülekezetekben is, hogy az írott Ige erdélyi Keresztelő Jánosaként ad-

ja át Isten üzenetét – a személyesből a személyesbe – a reá annyira jellemző világos, érthető, egyenes és meggyőző beszéddel. Az ószövetségi nagypróféták és kései apokaliptikusok alapján hitte szilárdan, hogy Isten nemcsak a személyes sorsok, hanem mindenekelőtt a történelem Ura, hogy Krisztusé a hatalom mennyen és földön.

Nagy ívű és széles körű munkásságát 2002-ben *Károli Gáspár-díjjal*, 2006-ban *Pro Ecclesia-díjjal* tüntették ki. 2011-ben a *Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjét*, 2012-ben pedig a *Magyar Érdemrend középkeresztje a csillaggal* kitüntetését vehette át.

Bérc és rózsák. Mielőtt leszállna az alkonyat, a Nap sugarai utoljára a bércre ragyognak, hogy azután sötétbe burkolózzék. De hajdan a próféta ezt jövendölte: akire sötétség borul, nagy világosságot lát, és azokra, akik a halál árnyékának földjén laknak, világosság ragyog.

Hadd erősítsen minket is az, amit ennek az ígéretnek és beteljesedésének hirdetésekor ő maga mondott egyik prédikációjában: „...a sötétség ellentéte... a világosság...; a halál ellentéte... a feltámadás világossága: a világ világossága, Jézus Krisztus.” És dúdoljuk magunkban azt, amit ő maga is sokszor énekelt:

*Ószlald el a homályt, űzd el a bánatot,
Ragyogjon fel rajtam, szép fényes napod.*

Adorjáni Zoltán,
a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet dékánja

D. dr. Tótkés István temetésére

Dániel próféta könyvében olvassuk a következőket: *Akkor az istenismerők ragyogni fognak, mint a fénylő égbolt, s akik igazságra tanítottak sokakat, tündökölnek örökkön örökké, mint a csillagok.* (Dán 12,3) Önkéntelenül is ezek a sorok jutottak eszembe Dániel prófétától, mert akik egy életen keresztül másokat tanítottak, azok nem tűnhetnek el, azoknak ragyogniuk kell. Hogy is mondja Sík Sándor?

*Van, aki toronynak születik, és van, aki remetének,
Van, aki órló szájnak, és van, aki csemegének:
Engem magnak vetett a Magvető,
És kenyérnek, annak is feketének.⁶*

Úgy érzem, hogy kedves halottunk „kenyérnek” született Málnáson, és „annak is feketének”. Mert Erdélyországban szerettük és szeretjük Erdély szent kenyerét, a fekete kenyeret. Ennek a kenyérnek íze van, ez a kenyér táplál, és erőt, életet ad. Ő ebből a kenyérből szelt sokaknak mint lelkész, mint tanár és mint családapa.

⁶ Sík Sándor: *Megértettem, hogy kenyérnek születtem.* Ugyaninnen származnak a további idézetek is. (*Szerk.*)